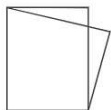

Dion Sommer: Resiliens – fra robusthed til en dynamisk forståelse

Samfundslitteratur, 2022, 143 sider

Anmeldt af Merete Munkholm, lektor, ph.d., Læreruddannelsen i Aarhus, VIA

Bogen *Resiliens – fra robusthed til en dynamisk forståelse* er udgivet som en del af forlaget Samfundslitteraturs serie *Professionernes begreber*, hvor forskere med både indsigt og overblik inviteres til at præsentere faglige begreber. Dette på en måde – som der står i forordet til serien – der giver læseren mulighed for at orientere sig i indholdsmæssige aspekter ved begrebet samt begrebets tankemæssige grundlag. Præmissen bag serien er, at faglige begreber i høj grad er meddefinerende for professionernes faglighed og selvforståelse. De faglige begreber former vores blikke. "Derfor skal begreber omgås med omhu" (s. 9). En sådan omhu besidder Dion Sommer, som i nærværende bog er inviteret til at formidle om begrebet resiliens; et begreb, der i en psykologisk forståelse kort forklaret handler om, at 'nogen' eller

'noget' klarer sig igennem belastninger markant bedre end forventet (s. 11). I bogen præsenteres tidligere tiders individualiserede og forsimplede forståelser af resiliensbegrebet, f.eks. at resiliens kan forstås som individuel robusthed; en tilgang, forfatteren gør op med for i stedet at tilbyde læseren en dynamisk systemisk forståelse af resiliensbegrebet. Bogen henvender sig til nuværende og kommende pædagoger, lærere, socialrådgivere, psykologer og sundhedsplejersker, men også andre med faglig interesse i udviklingspsykologi og børneliv vil formodentlig have stor glæde af at læse den.

Resiliensforståelser udsat for kritiske refleksioner

I bogens indledning demonstreres, hvordan resiliens med tiden er blevet en

Dion Sommer: Resiliens – fra robusthed til en dynamisk forståelse

"strækbar plusbetegner", og Sommer understreger det uhensigtsmæssige i denne bevægelse. Resiliens opfattes ofte som ubetinget positivt (en plusbetegner), og resiliensbegrebet undslipper dermed de kritiske refleksioner og diskussioner, der skal til for at bevare begrebets nuancer og faglige forankring. Samtidig er begrebet strækbart, forstået sådan at det tillægges vidt forskellige betydninger, alt efter af hvem og hvor det bringes i anvendelse. Dette gør resiliens til et begreb, der står svagt som fagligt grundlag for den professionelle identitet (s. 21). Sommers ambition er at rette op på dette, så klare og veldefinerede resiliensbegreber sikres. Men dette er ikke bogens eneste ambition. Begrebet resiliens gennemgår i bogen også en mere kritisk begrebsanalyse, hvor bl.a. de individorienterede forståelser, der præger danske diskurser om resiliens, problematiseres.

Første kapitel indledes med et overblik over de seneste 50 års internationale resiliensforskning, der præsenteres gennem fire bølger. Hvor man i første bølge forstod resiliens som iboende psykologiske egenskaber ved det enkelte barn, altså at nogle børn er født mere robuste og usårlige end andre børn, så bliver forståelsen af resiliens gennem de næste tre bølger mere og mere flerdimensionalt forstået sådan, at resiliensfremmende faktorer ikke findes i barnet alene, men i komplekse forhold i barnets kontekster. Efter det indledende forskningsoverblik går Sommer helt tæt på resiliensbegrebet gennem kritiske refleksioner over begrebets danske definitioner samt brugen af begrebet i dansk faglitteratur. Gennem disse kritiske analyser bliver det tydeligt, hvordan den danske brug af resiliensbegrebet ofte abonnerer på for-

ståelser fra den internationale forsknings første bølger. Sommer argumenterer i forlængelse heraf for et resiliensbegreb, der trækker på forståelser fra fjerde bølge, og diskuterer og definerer dermed bogens grundlæggende forståelse af resiliens. Der redegøres for centrale nøglebegreber i forskningen inden kapitlets afslutning, hvor resiliens tænkes ind i en dynamisk professionsforståelse. Denne sidste del af kapitlet indeholder en oversigt over beskyttende og resiliensfremmende faktorer (s. 51-52), der i tråd med den gennemgående pointe om resiliens som et dynamisk og kontekstafhængigt begreb, efter min bedste overbevisning, vil kunne fungere som en stærk og nuanceret iagttagelses- og analyseramme for den fagprofessionelle.

I bogens andet kapitel tages, med forfatterens egne ord, "det endelige opgør" (s. 55) med udbredte danske annekteringer af resiliens. Annekteringer, hvor resiliens bruges helt ude af kontekst med den forskning, der skabte begrebet. Sommer går i kapitlet overbevisende i kødet på de stereotype betegnelser: *mælkebøttebarnet*, *mønsterbryderen* og *det robuste barn*, der med deres individualpsykologiske afsæt reducerer den kompleksitet i resiliensforståelsen, som Sommer løbende argumenterer for. En tilsvarende kritisk undersøgelse gennemgår *livsduelighed*, *karakterstyrker* og deres hertil hørende begrebsdannelse.

Mod et dynamisk teorikompleks

I kapitel 3 præsenteres de teori- og begrebsforståelser fra international forskning, som bogens dynamiske resiliensforståelse trækker på. Afsættet er den fjerde bølges teori, som også indleder kapitlet. Den fjerde bølge trækker på dynamiske og kontekstuelle

forståelser af resiliens, hvilket viser sig i kapitlets teorikompleks, der integrerer miljømæssige, biologiske og fysiologiske processer. I kapitlet introduceres en dynamisk-systemisk-holistisk overblikmodel (s. 78), hvori der optegnes de systemiske kontekster, som direkte eller indirekte skaber risiko, sårbarhed, beskyttelse og resiliens. Modellen er ambitiøs i sine bestræbelser efter at tænke i så høj kompleksitet som muligt, og den favner både samfunds- og celledsystemerne og meget derimellem. En væsentlig pointe, som Sommer understreger, er, at en model altid vil fremstå statisk, men at virkelighedens hændelser netop foregår som en pulserende dynamik i, mellem og på tværs af systemerne. Sommer gennemgår modellens systemer med resiliens som den røde tråd og med mange klagende eksempler undervejs. Gennemgangen indledes med samfundssystemet, og vi kommer herefter tættere og tættere på barnet for til sidst at ende inde i barnet, i celledsystemet. Kapitel 3 afsluttes med en præsentation af celledsystemet, hvori Sommer trækker på epigenetikens nytænkning af resiliens.

Denne tråd tages op i kapitel 4, som er reserveret til en præsentation af det epigenetiske perspektiv på menneskelig udvikling. Kort fortalt peger epigenetisk forskning på, at miljøpåvirkninger 'tænder' eller 'slukker' for gener, hvormed miljø så at sige kan 'gå i arv'. Kapitlet er interessant og nytænkende og overskrider idéen om arv og miljø som adskilte aspekter ved resiliens; en transgenerational forståelse af resiliens tegner sig. Her er for manges vedkommende formodentlig helt nye indsigter at hente.

Bogens afsluttende kapitel 5 peger på vigtigheden af et tværprofessionelt sam-

arbejde i de fagprofessionelles arbejde med at fremme resiliens. Dette er ikke nyt, som Sommer selv pointerer, men argumenterne, som særligt fremstilles i bogens tredje og fjerde kapitel, står med epigenetisk forskning stærkere end tidligere.

En forskningsforankret bog til professionerne

Jeg vil klart anbefale bogen til nuværende og kommende professionsudøvere, der har eller får børn og unges liv som en del af deres professionelle ansvar. Bogen er dybt forankret i forskning og har en grundig og kritisk reflekterende

tilgang til begrebet resiliens. Som jeg skrev indledningsvist, er det netop ambitionen med serien *Professionernes begreber* at omgås professionernes centrale begreber med omhu, da begreber former vores blikke; altså er medskabere af, hvad vi ser og ikke ser og dermed, hvordan vi handler i professionel praksis. Det er en styrke ved bogen, at den ikke tilbyder konkrete (afkontekstualiserede) handleanvisninger, men i stedet tilbyder et righoldigt teori- og begrebskompleks, man som professionsudøver kan iagttage og tænke med som afsæt for at handle professionelt.

Det er kærkomment med en grundig indføring i resiliens, der tager begrebet og de tankemønstre, det er vævet ind i, alvorligt, samtidig med at udsynet til professionerne indtænkes. Med et glimt i øjet vil jeg derfor foreslå en enkelt justering i bogens tekst. Sommer skriver i sit forord: "Selvom dette er en bog til professionelle, bygger den på forskning" (s. 12). Mit forslag er i stedet: "*Netop fordi* dette er en bog til professionelle, bygger den på forskning". Jeg finder nemlig, at denne bog med sin forskningsmæssige og videnskabelig tyngde *netop* er et nødvendigt bidrag til professionerne.